

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Den Hollantschen Icarvs

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, M. DC. LXIV.

Het III. Capittel. Van de aenroepinghe der Heylighen.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71360)

Antw. **E**rmen quam tot de Daders / soo moesten eerst te boozen wederlept sijn gheweest / mijne bewijzen / die ick trecke upt de Schrifture te weten upt *Hebr. 11.* dese heeft Peenius connen lesen in myn Tractaet van het Vaghevyer pag 83. tot 85. Dit eens te bozen bondelijck / ende pzeppelijck wederlept in alle de stucken / en dan eens ondersocht war de Daders bande Boecken der Machabeen ghesepet hebben.

HET III. CAPITTEL.

Van de aenroepinghe der Heylighen.

Peenius. Pag. 48.

WY ontkennen datmen de Heylighen eyghentlijck, ootmoedelijck ende Religieuselijck magh aenroepen, om datmen de Heylighen, niet magh, noch moet gheven, het ghene den eenighen, ende alleen waeren Godt toekomt.

Antw. **W**y loochenen / dat wy dooz onse aenroepinghe der Heylighen / haer gheben / 'tghene den eenighen / ende alleen waeren Godt toekomt.

Peenius. Die van het Pauldom sijn soo stout, en onbedacht, dat sy segghen, dat het nergens in de gantsche schrift gheboden is, dat wy Gods alleentlijck sullen aenbidden, of aenroepen.

Antw. **W**ie sijn die van het Pauldom / die absoluteelijck spreken?

Peenius. Pistorius in *Hodeg. pag. 280.*

Antw. **G**hy seyde dat die van 't Pauldom soo stoudt waeren / als offer vele hadden gheweest / ende hier komt eenen Pistorius vooz den dagh: is dan Pistorius ons eenen teghel des Gheloofs? een man die onder ons quaelijck bekennt is? Laet ons evenwel nemen dat Pistorius soo ghesproken heeft / wat hebt ghy'er teghen?

Peenius. **W**y wesen hem tot dese claere, ende uytgedruckte

druckte woorden der Schrift, *Deuter. 6. 13. Ende 10. 20. Matth. 4. 10* Den Heere uwen Godt sult ghy aenbidden, ende hem alleen dienen.

Antw. De Schysfrure behalben dat sy hier niet en spreect van aenroepen, en seght hier niet / datmen Godt alleen moet aenbidden, soo en doet dan dese plaetse niet teghen Pistorius.

Peenius pag 49. *Psalm. 50. 15.* Roept my aen in den dagh der benauwtheyt.

Antw. Godt ghebiedt hier wel / datmen hem soude aenroepen / maer hy en seght niet / datmen hem alleen soude aenroepen.

Peenius. *Isaia 45. 23. 24.* Ick hebbe ghesworen by my selven, daer is een woort der gherechtigheydt uyt mijnen monde ghegaen, ende ten sal niet wederkeeren, dat my alle knye sal ghehoghen worden, alle tonghe my sal sweiren: Men sal van my segghen: Ghewisselijck in den Heere sijn gherechtigheden, ende sterckte; tot hem salmen comen, maer sy sullen beschaemt worden, alle die teghen hem ontficken zi n.

Antw. Hier en binde ick wederom niet / dat Godt seght / dat voor hem alleen alle knye sal ghehoghen worden / ofte / datmen tot hem alleen, sal comen.

Peenius. *Rom. 14. 11. Philip. 2. 10. Apoc. 14. 7.* Aenbidt hem die den Hemel, ende aerde gheschapen heeft.

Antw. Hier en staet niet / aenbidt hem alleen: ghenomen dan Pistorius hadde gheseyt / dat nergens in de ganische Schrift gheboden is dat wy Godt alleen sullen aenbidden, ofte aenroepen; sijn segghen en soude noch soo breyt niet wesen: want in dese voor-gaende Schysfruer-plaetsen en wordt niet contrarie gheseyt. Dit sy tot ober bloedt. Want Pistorius en is hy ons van soo groote auctoriteyt niet / dat ick al sijn segghen moet defenderen.

Peenius. Die van 't Pausdom excipieren, en segghen, datmen onderscheyt moet maken tusschen *λατρεία* ende *δουλεία*, om dat *het eerste*, Godt alleen toekomt, maer dat *het tweede* oock den Heylighen toekomt.

Ick binde dit onderscheyt van *λατρεία*, ende *δουλεία*

by Augustinus, soo ghy selbe toestemt *Pag. 52.*

Peenius. Wat Augustini aenteekeninghe belanght, hy heeft wat te veel gegrammatizeert, dat is wat te veel ghestaen op de letter.

Antw. **Dat moet betwefen worden:** want Maldonatus, ende veel min Erasmus, die hier tot bevestighe van contrarie / worden by ghebracht / en zijn ons ghenoech / om Augustini aenteekeninghe te niete te doen. Hoe bewijst ghy my van / dat Augustinus te veel heeft ghestaen op de letter / ende te veel gegrammatizeert heeft? Want al wat ghy boezset *Pag. 50* ende *51.* sult ghy wederlept vinden by Bellarminus *lib. 1. de Sanct. Beat. Cap. 12. ende 14.* leest hem wel / ende antwoort op elk stuck.

Peenius *Pag. 52.* In Deuteronomio wordt gheseght, *Den Heere uwen Godt sult ghy aenbidden,* soo wortter oock gheseght, *ende hem dienen,* by gheen van beyden is het woorden, *alleen.*

Antw. **Is soo / wat nu boordert?**

Peenius. Soude jemaet voor Christum daer uyt hebben moghen besluyten noch *alleen aenbidden,* nochte *alleen dienen?* Gheenints.

Antw. **Waerom niet? Waerom en mochten die van 't oude Testament / uyt die plaetse ghy sult Godt aenbidden, en dienen, niet besluyten datmen wel een ander mocht aenbidden / en dienen / maer op een heel andere maniere als Godt? Waerom en mocht dat niet gheschieden / alser dat woorden ALLEEN niet by en stont?**

Peenius. Om dat het beyde Godt alleen toekomt.

Antw. **Dat staet hier te proberen: want dat is hier de questie.**

Peenius. De wijle wy door Christum gheleert zijn, *ghy sult hem dienen,* dat dat te verstaen is, *alleen dienen,* soo moet oock nootsakelijck, *ghy sult hem aenbidden,* verstaen worden, *ghy sult hem alleen aenbidden.*

Antw. Voor eerst **dit en probeert niet / datmen booz Christum, dat is / in't oude Testament niet besluyten en mocht / datmen Godt niet alleen moest aenbidden / noch alleen dienen: Want die de verclaringhe Christe**
noch

noch niet ghehoort en hadden/ mochten dese Schrif-
tuur plaetse nemen nae de letter/ende soo sy luyde/
te weten: Ghy sult hem aenbidden, en dienen, waer upt
niet en volghet/ datmen hem alleen moet aenbidden/
en dienen.

Ten anderen, 'ren volghet niet/ Christus heeft dit soo
berklaert/ datmen Godt alleen moet dienen: ergo hy
heeft dit noodsaeckelijck oock willen verstaen heb-
ben van het aenbidden. Want indien dit soo waer/soo
soude hy upt-drupckelijck gheseyt hebben van alle
hepde: Ghy sult hem alleen aenbidden, ende alleen die-
nen.

Peenius. De aen-biddinghe is te verstaen met den dienst
in de selfde soorte der eere.

Antw. Ghy seght seer wel/in de selfde soorte der eere:
Want alsoo de aenbiddinghe Godts, is oock eenen
dienst Godts: maer nu is de questie of'er gheene aen-
biddinghe/ ende dienst zy/ die een andere soorte van
eere zy, als de ghene/ diemen Godt bewijst? seght
ghy dat neen? waer upt blijkt dat?

Peenius. Om dat Christus uyt dese woorden krachtelijck
thoont, dat den duyvel niet aenghebeden moet worden, om
dat Godt alleen de eere van aenbiddinghe toegheschreven
wort.

Ant. Alser questie is van Godt te aenbidden/ dan
is het buypen alle twijffel/ dat den duyvel upt-ghe-
stoten wort/ ende de Afgoden: den duyvel/ om dat
hy een gheslaghen vbandt Godts is; de Afgoden, om
dat een schepsel gheen Godt en kan zijn; gheen van
hepden/ en kan gheschieden sonder grouwelijcke in-
jurte/ende ver-smadinghe Godts.

Doch/ hier en spreektmen noch van den duyvel,
noch van Afgoden, of schepselen die ghestelt worden
inde plaetse Godts, maer van heplighen/ ende vten-
den Godts. ghenomen al dan/ dat Christus gheseydt
hadde datmen Godt alleen moet aenbidden, hier soude
ten uitersten upt volghen/ datmen hem alleen
moet aenbidden als Godt, ende ober sulchx gheen
schepselen/ namelijk oock den duyvel/ stellen in
sijne plaetse/ om aen de selfe die eere te bewijzen/
die

die hem alleen toekomt : want dat den duybel van Christo heeft willen anbeden wesen als Godt, blycke hier uyt / dat hy ſich ſelven uyt-gaf als meſter der werelt / thoonende alle de rijcken / der ſelbe / ende ſegghende : Dit ſal ick u altemael gheuen : Mer op Christus dit argument volghens uwe berclaeringhe / heeft ghemaect : Ghy ſult Godt alleen anbidden / ergo ick en mach u niet anbidden als Godt, dare ghy u hoor uyt gheeft. Mer sulckx en gheſchiet in het aenroepen der Heylighen / verbelghens dese Schriftuer-plaetſe / oock verſtaen wifende / ſoo ghye wilt hebben / en doet niet teghen ons aenroepen der Heylighen.

Peenius Pag. 53. Wy bekennen met Auguſtino lib. de vera Relig. Cap. 55. *Dat de Heylighen te eeren zijn om de naevolghinghe, maer niet aen te bidden om der Religie wille.*

Antw. Wy ſegghen met den ſeluen Auguſtinus in't ſelbe Capittel / dat hy hier ſpreckt van het eeren der ſcheyſelen / als Goden : Want nae dat hy beelderley ſcheyſelen hadde hoor gheſtelt in't beſonder d'temen niet anbidden en magh / ſoo beſuyp hy alles met dese woorden : De ghene die ons nooden om haer te dienen, ende haer te eeren als Goden, ſijn ghelijck aen hooverdighe menſchen, die op die maniere willen ghe-eert worden.

Peenius. Ghelijck het een ander eere is, waer mede de Coninghen, een andere eere, waer mede der Coninghen vrienden ghe-eert worden, alſoo iſt een andere eere, waer mede Godt, een andere eere waer mede de vrienden Gods, te weten, de Heylighen moeten ghe-eert worden.

Antw. Dat ſegghen wy mede.

Peenius. Godt wert onghelijck ghedaen, als die eere, die hem alleen toekomt, hoedanigh is de eere der Religieuſe aanbiddinghe, den Heylighen ghegheuen wort.

Antw. Eerſt, ick loochene / dat wy aen den Heylighen gheuen de eere die Godt alleen toekomt.

Ten tweeden. Ick loochene dat de eere der Religieuſe aanbiddinghe, in't gemeen ghenomen / ſoo ghy hier dit neemt / Godt alleen toekomt : Gheen van beyde dese ſtucken en ſijn van u tot noch toe uyt Schrift.

Schiffture niet vast ghestelt / jae en comen van u
 upt de Schifft niet vast ghestelt worden / ofte soo
 jae / laet het ons blijcken.

De gheruyghenisse van Philo, die ghy hiet booz-
 stelt / nemen wy aen / ende segghen niet hem; Ghe-
 lijk indien jemant de eere van een groot Coninck gaewe aen
 sijn Oversten, ende Land-vooghden, niet alleenlijk van
 dwaesheyt, maer oock van ghevaerlijcke stoutigheyt be-
 straft soude werden, ghevende aen de dienaren 't ghene den
 Heere toekomt, alsoo een jehelijck die soo den Schepselen
 cert, ghelijck den Schepper, die wete dat hy d'alderonbe-
 schaemste, ende d'alder-onrechtveerdighste is &c. Jae
 wy seggen / dat hy een groutelijck afgodist is; maer
 bewijst ons eens / dat wy aen de Heylighen de eere
 toezagghen die Godt alleen toekomt.

Peenius Pag. 69. Alle waere, ende goede behaghelijc-
 ke aanbiddinghe moet gheschieden in den naeme Christi al-
 leen, alsoonen eenighen Middelaers, en voor-bidders.

Antw Tot noch toe / en hebt ghy niet anderz
 gheprobeert / als dat Christus is onsen eenighen mid-
 delaer der verlossinghe, ende oversulckx den booz-
 bidder per excellentiam, dit bekennen / ende leeren wy
 mede / ende alsoo segghen wy oock dat alle waere
 aanbiddinghe moet gheschieden in sijnen naem alleen;
 want de wijle hy door sijn lijden / ende onse verlos-
 singhe / eenen naem ghekreghen heeft boven alle naemen,
 soo den H Paulus seggt *Philip. 2. 9.* soo is desen naem per
 excellentiam, dat is uytstekende boven alle naemen, het
 eenigh fundament van alle waere aanbiddinghe / en-
 de aen-roepinghe.

Peenius Alle aen-roepinghe die niet gheschiet inde nae-
 me Christi alleen, die vermindert de eere, welcke Chri-
 sto onsen eenighen Middelaer, ende Voor-spreker toe-
 komt.

Antw. 'T is soo / te weten in dien sin ghelijck ick
 nu in mijn booz-gaende aantwoorde ghesepdt hebbe;
 want de wijle wy dit selve leeren en toestemmen / soo
 moet hier nu betwefen worden / dat alle aen-roepin-
 ghe moet gheschieden in den naeme Christi alleen /
 absolucelijck sprekende / dat is niet uyt-sprekinghe
 van

van alle voorbidders/die oock selfs inden name Christi bidden/ende welckers ghebeden/gheene kracht en konnen hebben / dan dooz Christi name / ende sijne verdiensten ; ghelijck wy segghen bande ghebeden der Heplighen.

Peenius. Dat blijkt uyt Joan.14.13. *Soo wat ghy begheren sult in mijnen name, dat sal ick doen.* v.14. *Soo ghy yet begheren sult in mijnen name, ick sal't doen.* en Cap.16.23. *Voorwaer, voorwaer ick segghe u, al wat ghy den Vader sult bidden in mijnen name, dat sal hy u gheuen.*

Antw. In gheene van dese Schriftuer-plaetsen/en wordt ghesproken vanden name Christi alleen, met uytstuptinge van alle voorbidders. Ende het staet seer wel samen dat-men bidde / oock in den name Christi alleen/ en dat'er nochtanz Doozbidders zijn/de welcke self bidden in den name Christi.

Peenius. In Christi name bidden, is om Christi verdiensten, ende voorbiddinghe beghereen, door het vertrouwen op Christi voldoeninghe, ende verdiensten bidden, Christum voor den eenighen middelaer, ende voorbidder erkennen, die ons door de verdiensten sijns alderheylighsten lijdens met sijnen Vader versoent heeft.

Antw. Dat komt pectis ober een met onse leerlinge/de welcke / den naem Christi, en sijne voldoeninghe / ende sijne verdiensten / ende sijn lijden stelt het eenigh fondament/op't welck alle aenbiddinghe/ende aenroepinghe moet ghehouwt worden/oock selfs van de Heplighen in den hemel.

Peenius. Maer van de aenroepinghe, de welcke gheschiet inden name, en door de verdiensten der Heylighen, en is in de Schrift nergens soodanighe belofte te vinden.

Antw. 'Tis ghenoech dat ghy-lieden ons niet bewijzen en kont uyt Schrifture / dat-men absolute-lijck in den name Christi alleen, bidden moet met uytstuptinge van alle Voorbidders, want als de Voorbidders selbe / bidden in den name Christi, ghelijck de Heplighen doen / soo blijft het even-wel dat-men bidt in den name Christi alleen.

Behalven dit/de exempelē/die wy dies-aengāende vinden in de Schrifture / soo wy hter nae sullen sien/

sen/ moeten u/ ende ons ghenoech zijn/ om ons gheboelen te stercken / ende bevestighen / dat men de heylighen magh aentropen / ende nemen tot Doorbidders.

Peenius. Christi verdiensten zijn ghenoechsaem, ende volcomen; ja oneyndigh; de vervullinghe van een anders verdiensten gheensins behoevende; 'tis als een kostelijck, en volmaect cleedt, 'twelck de vremde snipperinghe gheensins toelaet. Soo en zijn dan de verdiensten der Heyligen niet te voeghen by Christi verdiensten.

Antw. De verdiensten der heylighen worden by de verdiensten Christi gheboeght / niet om die te verbullen/want sy zijn/soo ghy seght/ ghenoechsaem, volcomen, ende oneyndigh, ende uyt haer/ moeten alle verdiensten/ als uyt eene grondeloose zee komen te spruyten / en daerom / om met Augustino te spreken tot Godt: Die sijne verdiensten verhaelt, wat verhaelt hy anders als uwe gaven, want sonder de verdiensten Christi, daer en waren gheene verdiensten / ende daerom de verdiensten der heylighen/ by de verdiensten Christi te boeghen/ en is niet te segghen/ dat sijne verdiensten niet ghenoechsaem en zijn / maer 'tis dooz de verdiensten der heylighen / als instrumenten / de byuchten van de verlossinghe Christi, aen Godt representeren / om gunste by hem te verkrijghen / want ghelijck ghy selve bekent pag. 70. De voorbiddinghe en is niet anders als de toe-eygheninghe van de verlossinghe, wanneer wy van de heylighen als Doorbidders/ ende hare verdiensten ghebruycken / wy en doen niet anders / als de byuchten van de verlossinghe Christi, toe-eyghenen aen desen/ oft gheuen / hooz den welcken wy byaghen / dat de heylighen souden voorbidden.

Peenius Pag. 70 Christus alleen heeft ons door sijne heylighe verdiensten met Godt versoent; uyt kracht dan van sijne voldoeninghe ende verdiensten, is, en can hy zijn, alleen onsen crachtighen Voorbidder by den vader, ende Middelaet.

Antw. Uyt kracht van sijne verdiensten / dooz de welke hy ons met den Vader versoent heeft / is Chri.

Chriſtus alleen den Middelaer vande oorzpronckelijcke verſoeninghe/ende verloffinghe; maer ick hebbe ghethoont dat hier upt niet en volghet / dat hy alleen is den Middelaer vande Doozbiddinghe; want de wyle / volghens uwe bekeneniffe / de voorbiddinghe niet anders en is, als de toe-eygheninghe vande verloffinghe, ſoo kan deſe toe-eygheninghe niet alleen gheſchieden door de doozbiddinghe Chriſti, maer oock door de doozbiddinghe der Heylighen/want ghelijck door de doozbiddinghe der lebende menſchen/de verloffinghe kan toe-ghe eyghent worden / al-hoe-wel Chriſtus den eenighen Middelaer is / die ons verlost heeft / alſoo kan het ſelbe gheſchieden door de doozbiddinghe der afgheitozene Heylighen/vel detur, praeſiſe in hoc puncto, ratio diſparitatis.

Peenius. Hier ſullen wy alleen dringhen op de cracht vande woorden, in welcken ghevonlen wordt het uytſlytende woordeken, dat Chriſtus *alleen* onſen Middelaer is, dat hy *alleen* ons met den Vader verſoent, dat door hem alleen wy den toe-gangh hebben tot den hemelſchen Vader.

Antw. Ick ſal gheerne de Schriſtuer-plaetſe hoozen.

Peenius. *Eſai 63 3.* Hy heeft de perſſe *alleen* gh'treden.

Antw. De Propheet ſpreekt hier van't lijden Chriſti, ende van't verlossen der uytvercorenen: het eerste / blyckt upt v. 2. daer de Propheet van Chriſto braeght: Waerom is u cleedt roet, te weten vanden bloede? het tweede/bekent uwen eyghen Bybel N. 1. als dan de Propheet ſeydt/ dat Chriſtus de perſſe alleen heeft ghetreden, hy en ſeght niet anders / volghens Schriſture/ en bekeneniffe van uwen Bybel, als dat hy alleen voer ons heeft gheleden, ende alleen ſijn uytvercorenen verlost, dat ſtemmen wy toe niet volle monden: Doch ghy wilt hier upt beſcrijpen abſolutelijck/ dat hy alleen is onſen middelaer, ende voorspaker. Dit beſcrijpt en deught niet/want hier upt en volghet niet ander, als dat hy alleen middelaer is vande verſoeninghe, ende verloffinghe, 'welck ick in mijn eerste Cappittel vande Victorie van Roomen wijs/ende blyck hebbe verhoont.

Peenius. *Ioan. 14. 6.* Ick ben de wegh, de waerheydt, ende het leven, niemandt comt tot den Vader, dan door my.

Antw. Van dese Schrifruer-plaetse hebben wy hoven ghehandelt/ ende gheseydt dat oock de Heplighen selve tot den Vader niet en komen dan dooz Christum: wy hebben oock daer neffens ghestelt dese Schrifure: Niemandt is goet als Godt alleen. Siet hoven: Item in mijne Victorie van pag. 45. tot 47. dit moest al van Peenius wederlept zijn gheweest: maer wat sullen wy segghen? hy verslijt sijn penne ende papier met te praten/ende te swetsen in't wilst/ sonder te wederlegghen 'tghene hy meest moest doen/de wijle hy aen sijn boeck den tijtel gheeft van Wederlegghinghe.

Peenius, *Actor. 4. 12.* De saligheydt en is in gheen en anderen.

Antw. Dit heb ick beantwoozdt pag. 9. ende upt die selve plaetse gherhoont / dat de Apostelen hier spreken van Christo, booz soo veel als hy booz ons is ghecruyst gheweest, ende opgheweckt vande dooden, verbolghens dat hier wederom ghehandelt woort van eenen Middelaer der verlossinghe: Waerom en heeft Peenius mijne bewijfen niet wederlept / eer hy dese Schrifure wederom soo plotselich selde op't papier? Moest hy niet altydt indachtigh zijn / dat sijn boeck / een Wederlegghinghe is? hoe blijft hy dan in ghebreck van vele mijne bewijfen te wederlegghen?

Peenius. *1. Timosh. 2. 5.* Daer is een Middelaer Godts, ende der menschen, de mensche Christus Jesus, die hem selven ghegheven heeft tot versoeninghe van allen.

Antw. Wat is dit anders te segghen / als dat hy een Middelaer is der verlossinghe? ende dat hy upt vracht vande verlossinghe / onsen Advocaet is hy den Vader? Waermede niet upt-ghestoten woerden/ andere die booz ons bidden: ick soude oock gheerne werten / waerom dat Peenius desen text heeft verandert; want in den text van sijnen Bybel staet / dat Christus hem selven ghegheven heeft tot een RANTZOEN

van

van allen, ende in de bemerkinghen N. II. tot voldoeninghe der sonde, 't welck siet op zijn Lijden, ende Verlossinghe, ende hier stelt Peenius dat hy sich heeft ghegeven tot een **VERSOENINGHE** van allen: tot wat eynde dit soo verandert / als om dat de Ghe-meente niet en soud' sien / datmen hier alleenlijck spreekt van een **Middelaer** der Verlossinghe?

Peenius, *Rom. 3. 24. 25.* Door de verlossinghe die in Christo Jesu is, welcken *Godt* voor-ghefelt heeft tot een verfoeninghe door den gheloove.

Antw. **Doeght'er de woorden by/die daer volgen ende hier van Peenius worden bedrieghelijck / ende moet-willighlijck achter-ghelaeten / te weten / dat Christus tot versoeninghe is in sijnen bloede, dat is/soo in den Bybel dat verclaert N. 52. In, of door zijn bloedigh liiden, ende sterven; ende de saecke is claer dat Paulus hier alleen spreekt van den **Middelaer** der verlossinghe. Soo en doet dese Schrifruer hier niet ter sake: want hier moet betwefen worden niet / dat Christus onsen eenighen **Middelaer** is der verlossinghe/maer/dat hy absolutelijck soo onsen **Middelaer** is/dat'er gheene andere en zijn / die nooz ons spreken.**

Peenius, *Roman. 5. 1. 2.* Wy dan gherechtveerdicht zijnde uyt den gheloove, hebben vrede by *Godt* door onsen Heere **JESUM Christum**, door welcken wy oock de toeluydinghe hebben door het gheloove tot dese ghenade.

Antw. **Doeght'er by al het ghene daer volghet / te weten v. 6. dat Christus voor de goddeloose ghestorven is. Dit herhaelt den Apostel v. 7. 8. Item: v. 10. dat wy vyanden zijnde, met *Godt* versoent sijn door de doot sijn Soons, &c. Doeght dit by utre boven-gemelde woorden / ende de saecke is wederom claer / dat den **Apostel** hier spreekt hande versoeninge dooz het bloet Christi, als hy nooz ons ghestorven is.**

Peenius, *Ephes. 3. 12.* Inden welcken wy hebben de vrymoedigheyt, ende den toeganck met vertrouwen door het gheloove aen hem.

Antw. **Wie heeft'er opt aen ghetwiffelt / of wy hebben eenen toeganck tot *Godt*, dooz **Christum**, als onsen **Middelaer** / maer tot noch toe en ben tek niet over**

oer-tuygh / dat wy gheenen toe-ganck en hebben
door andere / noch dit en seght den Apostel niet op de-
se plaetse.

Peenius Pag. 71. *Hebr. 2. 17.* Hy moeste in alles den broe-
deren ghelijck worden, op dat hy een barmhertigh, ende
ghetrouwe Hoogh-Priester soude zijn in die dinghen die
by *Gods* te doen waeren, om de sonden des volckx te ver-
soenen, &c.

Antw. Doeght'er by het ghene daer booz gaet / en-
de volghet / ende ghy sult moeten bekennen / dat den
H. Paulus hier Christum booz-stelt als een Middelaer /
die ons door zijn doot met den Vader versoent / en-
de verlost heeft. *v. 14.* seyd den Apostel: op dat hy
door de doot te niete soude doen den ghenen, die het ge-
welt des doodts hadde, dat is, den duyvel. *v. 15.* Ende
Verlossen soude alle de ghene die met de vrees des doodts,
voor al haer leven der dienstbaerheyt onderworpen waeren.
v. 18. Want in't ghene hy selve versocht zijnde, gheleden
heeft, can hy de selve die versocht worden ter hulpe komen.
Siet ghy noch niet / dat Paulus hier alleen spreekt
van een Middelaer der verlossinghe? maer wat sal-
men met Peenius maecten? hy vergeet wederom
hier / dat sijn boeck / een Weder-legghinghe is: want
in de plaetse van te Weder-legghen mijne andrwoor-
den die ick op dese Schrifruer plaetsen ghestelt heb-
be / hy en doet niet anders als die Schrifruer plaet-
sen noch eens enckelijck herhaelen / ende mijn seg-
ghen bevestighen / dat Christus is onsen eenighen Midde-
laer der verlossinghe.

Peenius. Uyt alle dit blijkt, datmen in den name Chri-
sti alleen, als des eenighen middelaers, ende onses voor-bid-
ders *Gods* moet aenroepen.

Antw. Daer en is gheene apparentie van blijck /
ter contrarien / met mijn weder-legghen vande
booz-gaende Schrifruer-plaetsen / hebbe ick booz-
de ooghe doen blijcken / dat Christus daer wort booz-
ghestelt als eenen Middelaer / ende boozspreecke die
ons versoent heeft door sijn bloet, verlost door sijne doot,
ghestorven voor onse sonden, &c. Waer uyt niet en
en volghet / datter gheene andere booz-spreekers en
zijn /

zijn / welckers vooz-ſpraecke hare cracht trecht upt
het vergieten des bloedts Christi, ende ſijne doot
aen den Crupce: ende alſoo blijft Christus het eenigh
fondament / ende oozſpronckelijcke oozſaecke van
alle andere voozſpraecke / en vooz-biddinghe. Alſoo
gheſchiet oock de aentoeplinghe der Heylighen in
Christi naeme, ende verdienſten alleen, om dattet noch
vooz-ſpraecke / noch verdienſten en koſten wesen/
ſonder deſen naeme / ende dat niemant dit fon-
dament en koſt legghen / als Godt, ofte Christus
alleen

Eyndelijck dan / ghy en zijt niet machtygh een
enckele Schyftuer vooz te ſtellen / daer gheſeydt
wordt abſolutelijck / dat Christus onſen eenighen Mid-
delaer is: want al wat ghy hebt conuen by-brenghen/
en probeert anders niet / als dat hy onſen eenighen
Middelaer der Verloffinghe is / ſoo als alle onſe
Schyftuer-plaetsen van ſelfs / ende klaerlijck uyt-
wijſen. Indien / ghy my dan vraeght / is Christus on-
ſen eenighen Middelaer? ick antwoorde dat ſae:
doch ſoo als de Schyfture ons leert / te weten / den
eenighen Middelaer die ons verlost heeft / vooz ons
gheſtorven / vooz ons ghekrupst is / etc. hier mede
en worden andere mindere Middelaers niet uyt-
gheſoren: Indien ghy my voozders vraeght / of
Christus is onſen eenighen vooz-bidder? ick ſegghe
oock dat ſae: te weten die vooz ons bidt in qualiteyt
van Verloffer / Saligmaker / etc. Ghelijck hy van
den H. Joannes 1. 2. 1. beſchreven word: hier mede
en worden andere vooz-bidders van mindere quali-
teyt niet uyt-gheſoren: dat blyckt claer in ghelijc-
keniſſen. ghenomen hier in de ſtadt / en is maer een
Coop-man van diamanten / men mach van dien
wel ſegghe / dat is den eenighen Coop-man / te we-
ten van diamanten: maer wie ſal ſegghe dat hier
mede uyt-gheſoren worden andere Coop-mans van
mindere ſtoffe? etc.

Voozders / ick ſoude gheerne weten / waerom dat
Peenius over-gheſaeghen heeft mijne antwoorden /
die ick ſtelle op vijf andere Schyftuer-plaetsen ra-
licude

kende dese materie / ende van hem konuen naeghesien worden van Pag. II. tot 15. Is dit den man om een anders schrift te wederlegghen?

Peenius. Die van het Pauzdom roepen den Heylighen aen niet alleen als voor-bidders, maer als ghevers, ende uytdeylders der Goddelijcke weldaden.

Antw. Hebt ghy dan noyt ghelesen 't ghene Paulus seght 1. Cor. 4. 1. dat de Apostelen uyt-deylders sijn der verborghentheden Godts? waerom oock niet de Heplighen vande weldaeden Godts?

Peenius. In het Psalm-boeck van Maria begheeren die van het Pauzdom van haer allerley lichaemelijke, ende gheestelijke weldaeden, welcke de Conincklijke Psalmist van Godt ghebeden heeft, ende gheleert datse van Godt te begeeren zijn.

Antw. De Psalmist vzaeght oock dinghen van Godt, diemen wel ende loffelijck magh vzaegghen van menschen / als by exempel / hulpe / ende bystandt te ghen sijne vpaanden / ende vervolghers / soo en volghet het dan niet / dat het ongherijmt is een ighe dinghen te vzaegghen van de H. Maeghet / die den Psalmist ghevzaeght heeft van Godt. Het wel / dat ick segghe dat dit ghebolgh niet en deught / om dat ghy niet en soude repliceren en segghen / 't is een ander van levende menschen / een ander ist van af-ghestorvene Heplighen: want dat en is hier de questie niet / maer de questie is / of dit ghebolgh goet is: De Psalmist heeft sommighe weldaeden ghebeden van Godt, ergo 't is ongherijmt de selve te vzaegghen van andere, seght ghy dat het niet en volghet ten opsichte van levende menschen / ick segghe dat het mede niet en volghet ten opsichte van af-ghestorvene Heplighen: ofte soo niet / soo staet het u toe / het ghebolgh / 't welck ghy selve opghenomen heit / te proberen.

Peenius Pag. 72. *Discipulus de temp. Serm. 163. seght, Dat MARIA ons van Gode ghegeven is tot hulpe, &c.*

Antw. Wat is hier missept? heeft den H. Paulus 1. Cor. 3. 9. niet gheseyt dat de Apostelen mede-helpers Godts waeren? en dat / als instrumenten, ghelijck uwen Bybel verclaert Num. 17. meent ghy dat wy aen

de H. Maghet yet anders toeschryjben als dit? och neen! Doch in 't tweede deel, sullen wy dese/ende andere plaetsen wpt onse schryjbers ghetrocken/breeder verhandelen.

Bellarmin. *Lib. 1. de sanct. Beatis. Cap. 20.* dooz de aenroepinghe der Heylighen / en gheschiedt Christo geen onghelyck / want wy en roepen de Heylighen niet aen / op dat sy Christi plaetse soude bekleeden / ofte Christum helpen/maer op dat sy ons sonden helpen/ dat wy te lichter van Godt / dooz Christum verkrigghen/ 'tghene wy eysschen.

Peenius *Pag. 78.* Wie sal segghen dat Christo gheen onghelyck gheschiet, wanneer den Heylighen werdt toegeschreven, 'tghene de schrift leert Christo alleen toe te komen, naemelyck, dat in sijnen name Godt moet aengheroepen werden, dat hy is onse eenighe middelaer, ende voorbiddet. &c.

Autw. Dit is wederom petitio principij; ick hebbe nu mentghmael hier vozen betwefen / teghen ul. opwozpinghen / dat de schrift nergheens en leert / dat men in de naeme Christi ALLEEN Godt moet aenroepen / ende ghenomen de schrift leerd 'et / de Heylighen selve bidden oock in den naeme Christi.

De schrift en leert oock nergheens dat Christus onse eenighe middelaer is/dan vooz soo veel als hy onse verlosser is / als hy ons met den Vader versoent heeft door sijne doot &c. 't welck niet wpt en sluyt andere voozspreekers/welcke voozspreekers self haere kracht alleenlyck treckt wpt het bloedt Christi, ende sijn doot want soo blijft altijt / dat wy Godt aenroepen in den naeme Christi alleen / die hy dooz sijn doot heeft verkreghen/als wesende het eenighe fundament / ende oozspronckelijcke oozsaecke / niet alleen van alle voozspreekers / ende voozbiddinghe / maer oock van alle de verdiensten der Heylighen. Ende Bellarminus, maect hier by een seer goet beslyt / te weten / indicen men onghelyck doet aen Christo met de Heylighen te vrageghen dat sy ons soude helpen, soo doet men oock injurie aen hem, mer 't selve te vrageghen van levende menschen; dat leste en sal ons Parrye niet toestemmen/soo loochent wy

Wp dan oock het eerste: vel detur ratio desparitatis.

Peenius: Seker als die van het Pausdom ons bevelen de voorbiddinghe, ende verdiensten der Heylighen te gebruycken, soo beroo, en sy Christum van alle vriendelijckheyt, ende medelijden, ende wijsen ons wegh van dien ghemeysamen toeganck tot hem, waer toe hy ons soo goedertirendelijck noodight. *Matth. 11, 28. Ioan. 6, 37. Cap. 14.*

Antw. Voor eerst Hoort en hebben die van het Pausdom BEVOLEN de hoorbiddinghe der Heylighen te ghebruycken; dit heb ick immers meer als twaelfmael in mijn Victorie gheseyt ontwaerachtigh te zijn; is het niet een wonder dinghen dat Peenius eben wel/dit aen de ghemeente wilt wijs maecken?

Ten tweeden, Hoort en berooben Christum niet van alle vriendelijckheyt / ende medelijden / want niet wat een vertrouwen / ende hope gaen soo menighe hondert duysent Catholycken de gheheele werelt doer / ten H. Sacramente / daer sy vastelijck ghelouven dat Christus selve in persoon teghentwoordigh is / ende nochtans en vermaenen sy niet van eenighe hoorbiddinghe der Heylighen: aen dese segghen wy: Gaet derwaerts tot hem alle, die vermoeyt, ende belast zijt, ende hy sal u ruste gheuen. Item: Al wat hem de Vader ghegheuen heeft, sal tot hem komen, en die tot hem komt, en sal hy gheensins verstoont: oversulckyt 't is onwaerachtigh / dat de onse afkeerren van den ghemeensamen toeganck tot hem. Gaet wy gaen oock tot hem / als wy gaen door de Heylighen.

Peenius: Wert niet een deel van Christi eere afghetrocken, wanneer die van't Pausdom Maria aldus aen spreken: *O gheluckighe Kraem vrouwe ghebtedt uyt recht van moeder, bidt oodmoedelijck, beueelt buoghlijck. &c.*

Antw. Wert niet een deel van de eere der Catholycken berkozt / wanneer men de Gemeente wilt wijs maecken / dat al wat erghens een besonder schryber op't pap'et heeft gheset / ende uyt eene particuliere devotte ghebruyckt / en somwylsen uyt een peber niet nae de werenschap / dat dit / segghe ick / dadelijck by ons aenghenomen wort als een stuck des gheloufs / ofte als eene leeringhe die van de gheheele

Kercke moet aenbeert worden? wat apparentie is dit?

Peenius Wert niet een deel van Christi eere afghetrocken, als die van't Pausdom, in de herten der menschen soecken in te drucken als een vergramt rechter, tot welcken gheenen toeganck en is dan door de Heylighen?

Antw. **Ter contrarfen / werdt niet de ere Christi verhozt / als men loochent dat hy een vergramt rechter is booz de sondaers? is het dan valsch' igene de Apostelen van hem hebben gheseyt Act. 10. 42. Hy is van Godt rechter gheset der levenden, ende der dooden? soo niet? waer sijn wy in plichtigh/ als wy in de herten der menschen soecken te drucken/ dat Christus een Rechter is vergramt op de sondaers?**

Daer-en-boven waer hebben wy oyt gheleert / datter tot Christum gheenen toeganck en is, dan door de Heylighen? is het dan al een dinghen by D. L. te seggen: Wy kunnen toeganck hebben tot Christum door de Heylighen, ende/ Wy en hebben tot hem gheenen toeganck dan door de Heylighen? Indien ghy dit hout booz een dinghen/ soo hout het oock booz een dinghen/ te seggen: Wy kunnen van Antwerpen reysen naer Hollandr door't landt, ende Wy en hebben van Antwerpen op Hollandt gheenen anderen toeganck als door het landt: Het eerste dan / segghen wy / maer het tweede dat loochenen wy/ te weten / datter tot Christum gheenen anderen toeganck en is, dan door de Helighen: want dit en kont ghy met alle utwe ghetuyghenissen nyt onse schrybers boozghestelt niet goet maecken: wy seggen dat men oock tot Christum moet gaen als hy vergramt is: maer niemant en is machtygh ons t'obertuyghen/ dat wy dat niet en moghen doen dooz eenighe voor- sprekers, of voorbidders.

Peenius. Hoort eens spreken Suarem Tom. 2. in Thom. dist. 23. q. 37. sect. 3. Het sijn, seyt hy, seer goede woorden van Germanus Constantinopolitanus in serm. de Zana Virg. Ick bidde, dat in de toekomst uws Soons, als wy alle sullen staen om gheoordeelt te worden, ghy als hebbende moederlijck vertrouwen, ende seer groote macht, door die uwe vermogende handt, van t'eeuwigh vyer ons verlost.

Antw.

Antw. **Ick en sie niet wat in dese woorden onghe-
rijmt is: want hier en wort de H. Maget noch ge-
stelt neffens Christum, noch boben hem / maer onder
hem / wanneer den H. Germanus seght / dat sy / dooz
het Moederlijke vertrouwen, te weten / het welke sy
heeft op haren Sone / by hem soude intercederen /
als hy sal komen oordeelen.**

Peenius. Bernardus *serm. de Beat. Virg.* beginnende *Signum
magnum*, seght: Daer is een Middelaer van noode by dien
Middelaer (Christus) en niemant anders is ons nutter als
Maria.

Antw. **Wat is hier ruffept?**

Peenius. Dat ghy lieden hout Mariam te sijn de Midde-
larske by Christum, den rechter die op ons verstoort is.

Antw. 1. **Daerom en seggen wy niet / dat het on-
geozloft is / recht tot Christum, oock als hy ghestoozt
is / te gaen.**

2. **Siet ghy niet / dat wy Mariam niet en stellen
noch neffens / noch boben Christum, als wy haer sen-
den tot hem om vooz ons te hidden by hem? Dat
selve gheeft oock te kennen de Schilderhe / die ghy
met al te beele / ende onnoodighe woorden beschryft
Pag. 79.**

Peenius. De Papisten roepen de Heylighen aen, op dat sy
Christum souden helpen, want sy noemen-se Mede helpers,
mede-arbeyders in t'werck der Verlossinghe, en onser Sa-
ligheyt.

Antw. **Om dit te bewijfen / stelt ghy vooz / thien
gherupgentissen van onse schrybers raekende name-
lyck de H. Maghet Maria. De welke segghen niet
anders als dat de Maghet de Wonden, die Christus
ontfinc in sijn Lichaem, creegh in haer herte: is dit niet
Goetbychtelijck te dencken van een Moederlijck
herte? ofte / dat sy door medelijden met haren Sone, ende
door voorbiddinghe in den Hemel een hulpe is gheweest der
verlossinghe: ofte / datse gheleden heeft door hert. zeer,
ende Liefde: ofte datse mede-getweckt heeft / om dat
se dien als Moeder ghebaert heeft die ons verlost
heeft: ofte / datse hare Ziele gheoffert heeft, etc. Nie-
mant van dese en wilt seggen / noch en seght met'er
daet /**

daet / dat de **M**aghet ons eegentlijck soude verlost hebben / ofte den Hemelschen Vader verſoent ober de ſonden van t'menſchelijcke gheslachte / want dat heeft Christus alleen ghedaen dooz een eentghe offerhande aen t'kruys in ſijnen bloede. **W**at ſegghen ſy dan t'ghelijck wy ghehoort hebben / te weten dat ſy medelijden heeft ghehad met haren **S**one/dat ſy dooef is gheweest ober ſyn lijden / datſe haere **Z**iele gheoffert heeft etc. ende alſoo heeft ſy ſamen gyleden met **C**hriſto, wanneer hy ons verlost/maer daer om en heeftſe het werck ſelbe van onſe verloffinghe noch verhoordert / noch upghevoert / maer de leerlinge bande **R**oomſche Kercke is / dat **C**hriſtus alleen dit gedaen heeft met **S**ijn blodt / ende doodt.

Peenius. Suarez Tom. 2. in Thom. Diſp. 22. q. 37. ſect. 2.
ſeght: **M**aria heeft tot onſer verloffinghe op eene ſonderlinge wiſe mede ghewrocht.

Antw. **M**aer hy voeght'er hy / hoe dit moet verſtaen worden / te weten / om dat ſy haren **S**one vrywillighlyck op-geoffert heeft, ende onſe ſaligheyt beſonderlijck begheert, gevraecht, ende beſorcht heeft, met een woort / om dat ſy **M**oeder is gheweest, van **J**en ghenen / die ons verlost heeft: want de ghene die de oorſake voortbrenght van eenighe upwerckinghe / al-hoewel hy de upwerckinghe ſelf niet en ſtelt / noch iets daer toe doet / mach nochtans gheſeght worden / de upwerckinghe van verre geſtelt te hebben / om dat hy de oorſake des ſelfs voort-gebracht heeft: **N**iet anders en ſpreken deſe voozgaende ſchrybers / noch andere bande **H. Maghet** / als op deſe maniere; ende deſe maniere en doet niet een hant te kozt aen **C**hriſto ghelijck oock het **M**oederſchap der **H. Maghet** aen hem niet te kozt doet / **E**rgo alle die voozgaende gertuggeniſſen ſyn te vergeefs / om te toonen dat wy onghelijck doen aen **C**hriſto, dooz de aentoe핑inge der **H**eplighen.

Wat het ghetuggeniſſe van **L**orinus aengaet; ſiet hem nae op deſe plaetſe / ende wederleght eerſt ſijne betuyſen (want t'waer te lanck die hier upt te ſchryben) eer ghy deſe plaetſe teghen ons op-neemt.

Peenius.

Peenius. Indien wy biddende verhoort te werden alleen om Christi wille, soo lichtelijck niet vercrijghen t'ghene wy eyschen, dan als wy in de ghebeden ons verforghen van de voorbiddinghe, soo worden waerlyck de Heylighen in t'vercrijghen der weldaden Godts, Christi by-ghevoeght.

Antw. **Geensins niet: want wy senden de Heplighen by Christum, om dat sy samen met ons / dooz hare boozhddinghe by hem / hem souden versoenen wanneer hy ghestoozt is / soo en boeghen wy haer niet by Christum, maer wy stellense onder hem / als wy haer senden tot hem / om by hem / booz ons te bidden.**

Peenius. Maer waer is in de Schrift die beloftenisse te vinden, dat Godt ons eerder wil verhooren, en dat wy lichter sullen vercrijghen die dinghen, dien wy begheeren indien te gelyck met Christi verdiensten, wy oock de verdiensten der Heylighen voor den throon Godts brenghen?

Antw. **Daer en is gheene beloftenisse van noode / als wy exempelen hebben in de H. Schrift / dat sulcx is gheschiedt; ghelijck hier-naer noch boozder sal blijcken.**

Peenius. Waerlyck Godt door Christum, den Middelaer in ware boet-veerdigheyt, ende gheloove aenghetoeppen sijnde, is seer ghereedt om ons te gheven al wat wy begheeren. *Matth. 18. 19. &c.*

Antw. **Hier-mede en worden eben-wel niet uyt-gesloten eenighe booz-bidders / die ons / dooz Christum, samen met ons eenighe weldaden bragen van Godt / welke ons oock ghegheben worden / dooz Christum. Want al-hoe-wel Godt seer ghereet is om te gheben al wat wy begeeren dooz Christum, hier uyt en volgt niet dat de Heplighen niet en mogen van onsen t'wege oock van Godt sers begeeren dooz Christum.**

Peenius. Christi liefde t'onswaerts is meerder als van eenighe Heylighe.

Antw. **Dat is blypen alle twijffel / maer hier uyt en volgt eben-wel niet / datmen de Heplighen / die ons oock met ongelyckelijcke mindere liefde beminuen / niet en mach nemen / om samen met ons te bidden.**

Peenius. De verdienste Christi is soo volcomen, ende volmaecte.

maceckt, dat sy de verdiensten der Heylighen niet en begeert, waer door wy in de versoeninghe met Godt, ende in de verhooringhe onser ghebeden gheholpen souden worden.

Antw. Dit staet te bewijzen / dat'er eenigh gebedt kan aenghenaem wesen aen Godt / als de ghene die bidt / ontweerdigh is; soo niet; soo moet dan / de gene die bidt / verdienen verhoort te worden: dit en kan niet wesen / ten sy dooz de verdiensten Christi, den roospronck van alle verdiensten / dit verdienen kan verhoort te worden / moet wesen in de gene die bidt (want die in sijn selven ontweerdigh is / en verdient niet verhoort te worden); soo moer'er dan eenighe verdienste wesen in de ghene die bidt / die van nature haer kracht heeft / als bande verdiensten Christi; ende alsoo is alleg dooz Christum. Bewijst my nu / dat Christus dit niet en begeert.

Peenius Pag. 81. Onse ghebeden moeten steunen op de verdiensten, ende voorbiddinghe Christi alleen, ende niet op onse eyghen weerdigheyt, ende gheschicktheyt, indien wy willen dat die Gode aenghenaem sijn, ende van hem verhoort worden.

Antw. Onse ghebeden steunen op de verdiensten ende de voorbiddinghe Christi alleen; op sijne verdiensten alleen / hoer' so veel als hy dooz sijn lijden / ende doot ons met den Vader verfaem heeft (ghelijck klaerlyck blijkt uyt alle de Schriftuer-plaetsen tot noch toe van my booz-gesteld) ende sonder welkers verdiensten / alle andere verdiensten van geender weerde en souden wesen: Op sijne Voorbiddinge, booz soo veel als hy onsen Voorbidder is dooz uytneementheyt / ende booz soo veel als hy aenden Kruyce / soo den H. Paulus seggt Hebr. 5. 7. ghebeden, ende smeekinghen met stercke roepinghe ende tranen aen sijnen Hemelschen Vader gheoffert heeft. Alsoo steunen onse ghebeden / ende op de verdiensten, ende op de voorbiddinghe CHRISTI alleen: want gelijk nu in t'wijt / ende breedt hierboven betwefen is / de verdiensten Christi, ende den naeme / die hy dooz sijn lijden verkzeghen heeft / is het eenich fondament / ende steunsel / dooz het welken niet alleen onse / maer oock de ghebeden der afghe-
storvete

stozbene Hepligen Gode aen-genaem / ende behaeg-
lijck sijn : alsoo en steunen oock onse ghebeden niet
op onse eygen weerdigheyt, dat is / die wy van ons sel-
ben hebben / maer op de weerdigheyt / die wy / ende
alle Hepligen dooz het sijden / ende doot Christi ber-
scregen hebben / dooz de welcke wy oock van Kinde-
ren der gramschap, ghewozden sijn Kinderen Godts, ende
in dese qualtrept / sijn wy ende de Heplighen / ende
berbolgens onse / ende hare ghebeden / Gode aen-
genaem / ende behaeglijck / alsoo sijn de verdiensten
Christi het eenigh steunsel van alles.

HET IV. CAPITTEL.

Vande wetenschap der Heylighen.

§. I.

Of de Heylighen moeten al-wetende sijn.

Peenius. Pag. 86.

Ghelijck Godes, ende Christi *des Middelaers*, alsoo oock
sels *der Heylighen* conditie laet niet toe datse aenghe-
roepen worden.

Antw. **Hoe betwijst ghy my dat?**

Peenius. Alle ware ende Religieuse aenroepinghe, moet
gheschickt werden alleen tot den ghenen die alwetende is,
ende een kenner der herten j Godt alleen is alwetende, ende
een kenner der herten, ende niet de Heylighen, soo moet-
men dan Godt alleen aenroepen, ende niet de Heylighen.

Antw. **Dat Godt alleen alwetende is / ende een
kenner der herten dooz sijn eygen selven / dat beken-
nen wy / ende nemen alle die Schyfturen aen / die
ghy te vergheeft tot desen eynde hebt byghebracht /
want de sake wees haer selven uyt : maer datmen
niemand mach aenroepen / dan de ghene die alweten-
de is / ende een kenner der herten doot sijn eyghen selven,**

¶ 5

dat